

>List istarskih emigranata »Istra«, tijednik koji izlazi u Zagrebu, spada u red naših najbolje uređivanih novina. — »Istarski su emigranti kroz »Istru« pokazali svoju jakost, svoju snagu. — »Jugoslavenska Reč« — (Zagreb).

Zagreb, 12. januara 1933.

Pojedini broj stoji 1.50 Dinara

Istra

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

FAŠISTIČKI APSURDI

Nema sela u Julijskoj Krajini, koje nije već doživjelo neku fašističku paradi. Tim paradama i ceremonijama želi se manifestovati u prvom redu talijanski (!) karakter naše zemlje. Lokalne fašističke vlasti opseženjuju u prvom redu sebe, a opseženjuju i Rim. Svaki fašistički učitelj u našem selu utvara si, da će u par godina najviše sasvim italijanizirati slavensko selo, svaki karabinjerski brigadir ima iste ambicije, a i novi talijanski svećenici sanju o takvim zaslugama. Pa se onda dogovore, upriliči neku festu, pozovu par »uglednih« svjedoka iz glavnog grada provincije, neko dijete pred njima deklamira fašističke tekstove, zapjera se »Giovinezza«, a puk se doveđe pod kundacima pod slavoluke Pošalje se telegram Duceu ili najmanje generalnom sekretaru fašističke stranke i čekaju se odlikovanja, promaknuće u rangu itd. To su dani puni najvećeg poniranja za našu čeljad. Po skromnim prozoričima naših slavenskih kućica više ko da im se neće talijansko zastava, a ljudi moraju da se obuku ko u svetački dan. Takvih parada ima u svakom našem selu čak i po nekoliko puta godišnje. I ko bi to sve registrovao.

Ali onu paradi, koju je 8. o. mj. doživjela Premantura, naše selo na krajnjem jugu Istre, moramo ipak da zabilježimo. Ne samo zato, jer je to bila tipično fašistička parada po svojoj sadržini i po svojoj spoljašnjosti, po svom nasilnom karakteru i po načinu organizacije, nego i radi nekih naročito interesantnih detalja, radi nekih momenata, koji osvjetljuju na poseban način fašizam u Julijskoj Krajini.

Najprije: zašto je ta parada upriličena? Imala se proslaviti 300 godišnjica postojanja crkve u Premanturi. Taj je čisto crkveni jubilej proslavljen na čisto fašistički način: datum tristogodišnjice, »da bi ostao što dulje u sjećanju pučanstva« proslavljen je svećnim predavanjem zastave karabinjerskoj četi, a zastavu je tu priliku »darovala fašistička pokrajinska federacija u Puli. Dakle već ova prva činjenica od velikog je značenja. Pokazuje jasno jedno: da je akcija fašizma i akcija talijanskih svećenika u Julijskoj Krajini harmonična i složna. Zar talijanski svećenici u Premanturi nije mogao da nadje neki drugi način za proslavu tristogodišnjice postojanja crkve?

To je prvo našto smo htjeli da upozorimo. Stvarno nije u Istri bilo još nikada slučaja da je crkva nastupila s fašizmom ovako intimno vezana u nekoj svećnosti ili javnoj manifestaciji. U Premanturi je bilo pravo bratimljenje talijanske crkve i fašizma. To se može sasvim lijepo da razabere iz izvještaja, koji je štampan u puljskom »Corriere Istriano« i u trčanskim fašističkim listovima.

Na dan te manifestacije došli su u Premanturu predstavnici svih vlasti, a na čelu svima bio je prefekt istarske pokrajine Foschi s gospodnjem, koja je bila kuma nove karabinjerske zastave. Bio je prisutan i Relli, sekretar istarske fašističke federacije, podsekretar Padrone, puljski načelnik Bilucaglia, nekoji admirali, kvestor puljske policije Carusi, viši oficiri karabinjera itd. U crkvi je održao propovijed o postanku premanturske crkve dr. Odorizzi, koji je iznio historijat Premanture i njezine crkve od početka do danas. Otpjevan je svečani »Te Deum«, a zatim je obavljen blagoslov zastave. To je obavljeno u crkvi, a kad je karabinjerski zastavnik preuzeo zastavu, u crkvi je svirana fašistička himna »Giovinezza«, u kojoj dolaze stihovi: »Col pugnale il fiero lampone e silene kršćanske i humane misli. Govor je održao i premanturski župnik, a govorio je i centurion milicije De Cicco, koji je došao iz Medulin, gdje mu je sjedište. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao kuraže, da kaže tako da je narod u ovom kraju sretan i zadovoljan pod Italijom. On je govorio o značenju tog »dara«, koje premantursko pučanstvo preko fašističke federacije u povodu 300 godišnjice crkve poklanja karabinjerima u znak velike zahvalnosti. Medutim u fašističkoj štampi propušteno je da se kaže na koji je način došlo do toga »dara« i s kakovim je srodom narod davao velike novčane priloge da se kupi zastava. Ti karabinjeri, kojima se zastava poklanja u znak velike zahvalnosti, svojim su kundacima prijetili onima, koji su se ustezali da daju svoj prilog, da otkinu od ustiju i posljednu koru kruha za tu zastavu. De Cicco je u svom govoru naprotiv imao k

V IMENU TISOČLETNE CIVILIZACIJE

KNJIGE MOHORJEVE DRUŽBE ZAPLENJENE. — TUDI ALOJZIEVISCHE V GORICI V FAŠISTIČNIH ROKAH. — KDO BO GORISKI NADSKOF?

Potniki iz Gorice poročajo, da je tamkajšnja kvestura (policijska uprava) zaplenila koledar Goriske Mohorjeve družbe. Zaplenjena je bila tudi »Pratika«, ki jo je izdala književna založba »Sigma«. O zaplembi ni bil izdan nikak dekret, tako da ni mogče ugotoviti, kateri so bili spisi, ki so dali povod za zaplembo.

Zaplemba koledarja Goriske Mohorjeve družbe je postala že tradicionalna. To je že tretjič, da sedanj goriški prefekt Tiengo zaplenil koledar, ki je izsel s privoljenjem oblasti samih. Cenzura najprej natis knjige dovoli, potem pa da prefekt ukaz, naj se koledar zapleni, in sicer navadno takrat, ko so ga razdelili že med kmete. Namen teh zaplemb je ta, da se povzroči med pripravim prebivalstvom strah in zbegnost. Kmetie naj bi se na eni strani zavedalo, da so naročili knjigo, radi katere bodo pred političnimi oblastnimi slabo zapisani, na drugi strani pa naj kmet izgubi gotovost, da bo naročeno in plačano knjigo res tudi prejel. Glavni namen pa je ta, da bi se število naročnikov knjig Mohorjeve družbe čim bolj znižalo in da bi bila družba primorana prenehati s poslovanjem in z izdajanjem knjig. Fašistična oblastva nikakor nočejo te cerkvene bratovščine, ki je pod pokroviteljstvom vsakokratnega goriškega nadškoфа, razpustiti, da ne bi direktno prisla v konflikt s konkordatom, pač pa jo hočejo uničiti po drugi poti. To je tista znanata taktika fašističnih oblastnikov: Na eni strani vse kulturne in gospodarske pridobitve slovenskega in hrvatskega naroda uničiti, na drugi strani pa ne pustiti nobene pravne listine, iz katere bi bilo razvidno to res barbarsko pustošenje.

Goriško Alojzijevišče je italijanska vladu definitivno iztrgala pravim lastnikom ter ga poitaljanila s tem, da le izgrala vzgojnega vodja Jožka Bratuža ter izročila vodstvo vladnemu komisarju Marcelu Antoniniju. To je nov dokaz da pod Italijo ni za Slovence pravice ne milosti, vse je izročeno samovolji fašistovskih satrapov in njihovih nevrednih pajdašev. Zavod je bil postavljen z slovenskim denarjem in trudem, z namenom, da se dečki z dežele pripravljajo za gimnazijo. To je bilo zdaj še posebno važno, odkar je vsa javna šola izključno le laška in so uspehi ljudskih šol tako klanverni, da otrok pri 10 letih ne zna dobro ne materinščine ne zveličavnega državnega jezika. Alojzijevišče je hotelo slovenskim dečkom s pametno metodo pomagati do tiste mere znanja, da bi mogli v gimnaziji z uspehom slediti pouku. To delo je sedaj uničeno na škodo kulture in našega ljudstva, premoženje pa »iz državnih ozirov« pouznamo.

Srije se zopet govorice, da bo v kratkem objavljeno imenovanje goriškega nadškoфа. Nekateri hočejo vedeti, da bo imenovan odličen prelat iz Vatikana, drugi pa menijo, da bo neki prelat iz Lombardije. To bi značilo, da so odklonjene vse domače kandidature, predvsem od državne vlade, ki upa od prelata iz notranjščine več čuta za sveto Asimilacijo, ali drugače rečeno manj objektivnosti. Za sedaj seveda le beležimo te govorice. »Slovenec«.

PRETEPAL JE NAŠE LJUDI IN DOBIL ZLATO MEDALJO

GRAHOVO, januarja 1933. Iz naše vasi se je poslovil brigadir Sarra, ki je vladil pri nas 6 let po mih volji. Znano je, kako je pretepal naše ljudi, a znan je tudi, da je vodil vojaško špijunato proti Jugoslaviji. Ljubstvo se je oddahnilo. Da bi se pa izkazali hvaležne svojemu paši za dolgoleten trud so morali na predlog župana »prostovoljno darovati« v denarju za zlato medaljo v znak hvaležnosti za zasluge, ki jih je pridobil itd. Vendar nega ni več, medaljo pa naj le ima! (Mos).

VZPLAPOLAL JE OGENJ...

Prem, januarja 1933. Dne 29 pr. m. ob 9 urj zvečer je vzplapolal ogenj v gospodarskem poslopiju last Ivana Počkaj (Blazek) v Smrjah. Ogenj so opazili še pravčasno, toda kljub temu je vpepelil vse gospodarsko poslopije last omenjenega in poleg tega tudi gospodarsko poslopije Alojzija Kovačiča (Cvetana). Ogenj, ki se je sicer hitro širil, so skušali že domačini pogasiti. Iz Ilirske Bistrice so bili pozvani gasilci in tudi precej vojaštva je bilo poslanega v pomoč. Posebno veliko škodo je s tem utrpel Kovačič, kateremu je poleg drugega zgorelo ce 150 q sena.

Med drugim sporočajo, da je bila naslednji dan napovedana javna dražba posetniku Počkaju.

Istega večera je do tal pogorela mala hišica z gospodarskim poslopijem, last kozarja Josipa Jenka v Zg. Bitnjah. Lenkova družina je živel zelo mizerno, zdaj je ostala pa še brez doma. (Mos).

DR. DEKLEVA NE SMIJE U SVOJE RODNO MJESTO!

MATERIJA, januara 1933. Nedavno vratio se iz konfinacije v svoje rodno mjesto naš suseljan g. dr. Josip Dekleva. Vratio se na svoju rođenju grdu, ali našim je vlastima bilo teško što će ovakv čovjek stvarati medju nama, t. j. medju svojim narodom i zabranile mu da ne smije stanovati u svojoj kući i svome selu, i odredile su mu kao stalno njegovo boravište Trst. Strogo su mu zabranili da se bez dozvole uopće više vrati u svoje rodno selo a niti se ne smije maknuti iz Trsta.

PROMJENE NA VODSTVIMA PREFEKTURA U JULIJSKOJ KRAJINI

Porro je stavlen na raspoloženje, a Tiengo je postal trščanski prefekt.

Trst, januara 1933. Ova je godina počela s velikim promjenama u vodstvima prefektura u Julijskoj Krajini. Trščanski prefekt Ettore Porro postavljen je na raspoloženje, kako fašistički listovi javljaju, na njegovu vlastitu molbu, a za prefekta u Trstu postavljen je dosadanji prefekt u Gorici Carlo Tiengo. U Gorico dolazi za prefekta Trotta, ki je dosada bio na raspoloženju. Ove su promjene izazvale mnoge komentare u Trstu i čitavo Julijskoj Krajini. Koji su pravi motivi Porrovom dolasku iz Trsta nije sasvim jasno. Štampa ne kaže mnogo, nego ističe, da se radi o čisto privatnim motivima. Ističu se velike zasluge prefekta Porra za Trst i pokrajino, a naročito se ističe u »Piccolu« i u »Popolu«, da je Porro upravljao pokrajinom u vrlo teškim godinama, kad je ovaj kraj uz granicu bio sav u znaku »balkanskog terorizma« i »orjunaštva«. Porro je znao, da vodi takvu politiku, pa je tog fenomena nestalo i danas je uz granicu mir i red. To se ubraja medju največe zasluge prefekta, koji dolazi. Medutim i prefekt, koji dolazi, Carlo Tiengo ima takvih zasluga. Fašističke novine dive se njegovo energičnoj akciji, koju je proveo u Goričkoj, gdje je vladao dvije godine, kad je zamijenio Dompieria, koji je bio protiv Slavena premalo oštar. Tiengo je pokazao, da je pravi borbeni fašista, baš svojim nastupom protiv Slavena u Gorici, pa je radi toga bio i promaknut na prefekta prvoga reda iako je relativno mlađ (rodjen je 1892). On proizlazi iz redova fašista »della prima ora« i bio je aktivni član škavdičkih četa, koje su se borile na ulicama u prvim danima fašizma. Tu je svoju borbenost prenjo i u svoj prefektski rad u Goričkoj, a te svoje osebine donosi sada u Trst. Ovo premještenje iz Gorice dakle ne oslobadja našu zemljo od čovjeka, koji joj je nudio mnogo zla, nego naprotiv pruža Tiengu prili-

KATASTROFALNO STANJE NAJBOGATIJEG DIJELA REŠKE DOLINE

Pismo iz Ilirske Bistrice

Početkom januara 1933. — Ovaj je kraj bio svakome našem čovjeku iz Julijske Krajine poznat kao dobrostojeci kraj. Kraj oko Ilirske Bistrice bio je u svoje vrijeme najplodniji i najindustrijalniji kraj istočne Julijske Krajine. Narod ovđe nije trpio, bilo je uvihek u izobilju i plodova zemlje i plodova rada: — novaca. Medutim prilike su se iz temelja promijenile.

Od izvora potočića Bistrice pa sve do Bistričkog Hotela Ilirije bilo je do pred koju godinu nekoliko pila, koje su dan i noč pjevale, a čitav je kraj mirisao po svježe isplijenom drvu. Danas tek po neka od tih »žaga« postoji i toliko da se obilježi tradicija voda okreće drvene »loparje« nekada glasovitih »žaga«: Vencinove, Mehlinove, Hodnikove, Ličanove, Ivetove, Strojbarjeve... Svi ti veleposjednici imali su po nekoliko mlinskih kamena za mljevenje domaćeg brašna i pravljenje ječma. Iz svih sela okoline u Reškoj dolini, iz Jasena, Vrbovega, Dolnjeg i Gornjeg Jemona, Male i Velike Bukovice, Jarečice, Dobrogpolja i Harija i drugih sela nosili su i vozili seljaci žita u mlinove u Bistrici. Bila su ono dobra vremena, kad se u mlinovima čekalo i po nekoliko dana da bi se došlo na red. A danas? Mlinovi stoje. Najglasovitiji i najbolji mlinški kameni obavjeni su paučinom zapuštenosti i jedino od vremena na vrijeme javi se klopotac mlinova »pri Mehlinovih«, »pri Hodnikovih« ili »pri Ivetovih«. Kako to? Zar ljudi ne siju više žita, ili je, kako kažu, zemlja

tako prokleta da ne rodi više otako su ovi crni gospodari naše zemlje? Ilirska Bistrica nije »velemesto« a bistraški trgovci nemaju nikakvih veza s velikom svjetskom trgovinom i finansijom. Ilirska Bistrica je ipak pod krizom. Trgovci se tuže, da kupci ne plaćaju, a seljaci se tuže, da ne mogu da se miču pod dugovima, koji ih pritišču. Ti su dugovi u većini slučajeva plod prevelikih poreza i taksa, koje moraju naši ljudi da plaćaju sad državi, sad općini, a ti porezi i takse nisu nikako u skladu s dohotcima. Posjedi se prodaju ispod svake cijene i to dobro ako ima kupaca. Koriste se neke banke, koje nude zajmove na imanja s posebnim namjerama. Misli se na kolonizaciju naše zemlje, na koju će se dovesti Talijane iz stare Italije i uvesti srednjevjekovni feudalni sistem, koji se još praktikuje u unutarnjosti Italije.

Citava Italija renovira se i preobražava, pa tako i Ilirska Bistrica mora na to da misli i naši općinski očevi prave

dugove na račun ubogih stanovnika i grade nepotrebne zgrade. Medutim ostalim izgradjeno je na Snježniku zaklonište za turiste, kojemu je dano ime »Rifugio d'Annunzio«. To je zaklonište sagradjeno na mjestu, koje se prije zvalo Svinjsčaki. To je ime ostalo, kako kažu ljudi, iz onih vremena, kad su Hrvati gonili svinje na prodaju u naše krajeve, pa su tamo imali svoje staje. Tamo je sada »Rifugio d'Annunzio«. Pa neka im bude!

ŠE O AMNESTIRANIH

Prem, januarja 1933. Na Premu se je ob času velikih aretacija, ki so se vrstile v bližnji okolici pojavila dvakrat protifašistična zastava. Prvič je aretacije prepričil občajnik, v drugič pa je g. brigadir imel srednje roke, ter je aretriral precej mladeničev iz Prema ter bližnjih frakcij. Neki fan-

tina iz Čeli se je zbal muk, ter dal gotove izjave, na podlagi katerih so bili nekateri izpuščeni, drugi pa pridržani v zaporih. Vsled amnestije so pa vsi prišli domov in med temi so bili tudi sledeči: Smrdel Leopold, Renko Stanislav in Gašperšič Lojze, vsi s Prema.

(Mos.)

TAKO PROPADAJO NAŠA, NEKDAJ LEPA GOSPODARSTVA

Prem, januarja 1933. Pred kratkim se je raznesla vest o dražbi posestva Dekleva iz Turna (Prem), ki je napovedana za 9 t. m. na licu mesta. Dražba omenjena posestva je bila baje že trikrat napovedana v Reki. A ker ni bilo interesentov, so prvo določeni zdražbeni znesek Lir 95.000.— znižali na 33.000.— Lir. Krasno posestvo, obstoječe iz lepe stanovanjske hiše, gospodarske poslopje, njiv, travnikov, polnih sadnega drevja in pašnikov se nabaja v neposredni bližini hiše. Zadnje napovedani zdražbeni znesek je tako malien, da bo komaj kril zaostale davke ter druge obvezne dajatve. Za vknjižene upnike, še manj pa za druge ne bo preostalo prav nič. Med zadnjimi je mnogo domaćinov, tako da ne bo s tem polomom prizadeta samo družina Dekleva ampak tudi domaći trgovci in kmetje.

Pričakuje se, da se bo isto zgodilo tudi, pred kakšnimi 7 leti priseljenem Italijanom. Tribo, katerega žena je lastnica Joškovega posestva ob vodi, svolčas največja in najlepša kmetija v Reški dolini. (Mos.)

MOHORJEVE KNJIGE ZAPLENJENE

Kobarida, januarja 1933. Iz kobaridskega trga proti Starem trgu so speljali krasno cesto z drevoredom, ki ga tvorilo same lipe. Ker so moralji radi nove ceste podpreti več hiš, je bila s tem prizadeta tudi stara mlekarina. Sedaj imajo že novo mlekarino v bližini sodnje in mleko se prodaja po 40 st. liter.

Letošnje Mohorjeve knjige so bile zaplenjene. Te žalostne novice nam ni treba komentirati!

8 januarja bo pri nas zopet slavnost Kobaridu hočejo dati na vsak način mestni znacaj in otvoriti bodo vodovod. Na račun tega vodovoda pada marsikaka od strani ljudstva, ki bo vse to moralno plačevati. (Mos.)

TEŽAK SLUČAJ

GYURE TIŠME

koleg su fašističke vlasti istjerale iz rođene kuće.

Sušak, 7 januara. Ovih dana došlo je na Rijeci do skandaloznog i nevierojatnog progona našeg sunarodnjaka Gyure Tišme, nastanjenog sa porodicom na Rijeci još od vremena prije rata u predelu sv. Kata-

rina.

Prošle sedmice dobio je naime spo-

menuti Tišma usmeno naredjenje vojne vlasti da se u roku od 3 dana iseli sa

svoj posleda.

Na njegov zahtjev da mu se o tome izda pismeno naredjenje odgovreno mu je, da mu se takovo naredjenje neće izdati. Ujedno mu se zaprijetilo da se pokori načelu, jer će inače iskusiti tešku kazani i biti silom izbačen iz rođene kuće. Po izmaku spomenuta tri dana Tišma se nije iselio pa je ponovno bio upozoren da odmah izvrši nalog a za otkup njegova imanja ponudjeno mu je bilo 8000 lira. Tišma međutim nije htio ni na to pristati već je tražio pismeno naredjenje ili eventualnu osudu, inače se ni krije ni dužan, nije htio da iseli i ostavi svoj posleda.

Prekučer postoji podne došla su mu u stan ponovno 4 karabinera i tražili od njega da se sa obitelju odmah udalji iz kuće. Razumije se da se covjeku nije dalio na golu cestu i da se nije htio iseliti. Karabineri su ga silom izvukli iz kuće, izudarali ga i protjerali. Ta ista sudbina zadesila je i njegovu ženu kćer i sina.

Na ovaj način je ova obitelj od 4 člana silom istjerana sa vlastitog posjeda, koji se sastoji od 700 kvad. metara zemlje, na kojih su dvije zgrade, jedna za stanovanje a druga manja gospodarska zgrada. Tišma obratio se za zaštitu našem generalnom konzulatu na Rijeci i odmah su poduzeti koraci kod rječke prefekture da se zvanično utvrdi što je na cestu.

Na tu intervenciju odgovoreno je da strane kvesture da to nije njihova stvar već stvar vojnih vlasti. Na koji će se način dalje razvijati ova skandalozna i nezapamćena akcija kojoj je na ovako nevierojatni i nečovječanski način istjeran čovjek iz svoje rođene kuće i sa svog posjeda, još nije poznato. O stvari su obavijesteni naši nadležni faktori i očekuje se rješenje. U sušačkom građanstvu pokrenuta je akcija za sabiranje doprinosa za ovu obitelj od 4 člana koja je istjerana na cestu.

Vijest o nezapamćenom progonu obitelji Gyure Tišme na Rijeci izazvala je neobično interesovanje u svim krugovima. To nasičeno učinjeno je od strane baš onih koji u ime tobožnje kulture dižu viku zbog kamenih lavova.

Gjuro Tišma i četiri člana njegove obitelji nisu nikakvi kameni lavovi, već živi ljudi s kojima se postupalo na način kako se danas ne praktikuje više ni u centralnoj Africi medju divljima cima.

U ostalom nije ovaj slučaj osamljen, jer ih je prije bilo na stotine i stotine, a i danas se usprkos svih ugovora i konvencija šikanira stotine hiljada naših sunarodnjaka u Julijskoj Krajini, na takav način, da bi u istinu trebalo da jedna evropska anketa na licu mjesta izvidi sve strahote i izreče najtežu osudu »nosiocima kulture«.

SLUČAJ MIHAELA GRMEKA

NA

U ROPSTVU

Malo istarsko selo. Desetak kuća. Sve sami naši ljudi, koreniti narodnjaci. Jedno im je srce, jedna duša. Kad se dvojica učitelja njih sastanu, o čemu će da razgovaraju, neće i o jarnu, što ih svakim danom sve više ptištuje?

Medutim ima trenutaka, kad ih misao zanese, a pred očima im sinu neki ljeplji budući dani. I najradije raspredaju o njima, slobodno, otvoreno, bez straha, jer su kao braća pa se jedni u druge i bratski pouzdavaju.

I u tome osjećaju veliku olakšicu.

Onda se desi, te se jedna njihova djevojka namjeri na nekog Talijana i podjeza nj. I on se uvuče u njezinu roditeljsku kuću i živi od njihove muke. Djevojka se kaje, roditelji se u sebi grizu, ali ne mogu ništa.

Imaju sina, koji je pred Talijanom nekoliko puta opsovaao svemoćnog tirjanina, i roditelji se boje, da mu se onaj dopuže neosveti.

I zato moraju da gutaju.

A tako i cijelo selo. Svi su ujedared postali obazriviji, zakopčaniji, mučavljiviji. I kad ih napane želja, da jedan drugome nešto prišapnu, neprestano se oziru uoko, kao od straha, da ih ne bi čuli zidovi kućni, medju koje se uvukao Talijan. Ne veli se uzalud kad dušmanin pada u selo, onda i kućne stijene dobivaju uš.

*
Drugo selo pod Učkom. I tu se ugnjezdio dušmanin. To je »njihov« učitelj — neki crni, čupavi Sicilijanac. Stanuje sa svojom porodicom nasuprot Barba Marku. Ima Barba Marko u svom dvorištu zdenac, koji iako nije velik, drži toliko vode, koliko može dostati njemu i dvojici trojici susjeda, naročito kad pritisne ljetna žega i suša. Kadli eto belaja: palo učitelju oko na Markov zdenac i ne pitajući nikoga naredjuje svojoj djeci, da idu, kad god treba, po vodu u Markovo dvorište. Djeca kao dječa razlijevaju vodu svud uokolo, tako da dvorište ponekad izgleda kao neka barutina. Barba Marko pokušao da drži kućnu vrata zatvorena, ali u zao čas; učiteljeva dječa udarala po njima nogama i kamenjem, da se sva kuća tresla. Nije bilo druge, negoli otvoriti vrata i — gutati.

A što i da uradi drugo naš Barba Marko? Da se prituži? A kome?

*
Treće selo, I tu se ugnjezdio dušmanin. I opet učitelj — neki garonja iz Abruka. Taj je još divlji. On se ne žaca ulaziti u tudi vinograde, brati i nositi kući najlepše grožđe. I sve u po bijela dana! Gazde gledaju kroz pukotine vratnica taj zulum i stiskaju zube. Možete sebi zamisliti, kako im je strašno! Vinograd je njihovo vlasništvo, njihova muka — i sad im se i to oduzimle, i to im se pravo krši. A to je, što ih vrijedja u najtanji živac, u srž njihova bića.

A što da urade, kad je onaj gad sve moguć?

Ei, ropstvo, ropstvo!...

*
Ima pod Učkom raštrkanih kuća, one su do prije malo vremena uživale svoj mir. Sad su i njima naturalni dušmani, koji imaju njih da uhodi. Tako su i povise one divne uvale. Što je onako živo opisana u »Začudjenim svatovima«, poslali nekakvu učiteljicu iz Italije, da nam odnarođuje djecu i uz to da pazi, što se u kućama govori. I ona ide od kuće do kuće, i kako voli vino, prestrašene je žene nudaju, samo da ih pušta u miru. Katkada se tako opije, da ih moraju nositi kući.

Ni u školi se ne može uzdržati od pića, pa se često dešava, da pošalje koje djelete, da joj iz krčme doneće butilišku. Jednom se desilo, da su joj dječa ispisala vino, a ona ljuta kao pantera, bacila za njima praznu staklenicu i nekoliko ih ranila. Kad je pijana, tako je rabljatna, da dieci neprestano tuče. I u takvim zgodama iz škole se ne čuje nego li plać i lelek.

Pritužite se? A kome?

*
Premetašina. Poštu karabinieri sve pretresli, prevrnuti i pretražili te otišli, opazi preplašena domaćica, da joj je nestao prsten — njezina najmilija uspomena. Jasno je, da joj ga je odnio karabinier.

Da ode u njihovu kasaru pa da prijavi kradiju? Sačuvaj Bože! Okovali bi je i odveli Bog zna kuda.

Sjutradan ta ista žena stane pred zlatarevim izlogom, i na svoje veliko čudo opazi među ostalim prstenima i onaj svoj. Uđe, i od zlatara, starog domaćeg prijatelja, sazna, da mu je onaj prsten jutros prodao karabinier.

— Moje je — hukne žena gledajući s mukom u prsten.

— Znam — reče zlatar, — ali da ja o tome samo pisem, oda zlatarija do vraga, a ja na kakav njihov otok.

*
Ako prigovorite, dogodit će vam se kao onom grobaru, koga je općina bacila iz službe i stana. Jednog mu je dana učitelji, Sicilijanac, dotužio, te on niemu ne ostao dužan. Učitelji na općinu, a grobar sa ženom na cestu. Kiša, žena se i djeca stisla pod nekakvim mostom i pitaju kruha. Otuk grobar hleba? I što će što neće, sjutradan ga nadlože obješena o hrastovoj grani.

*
I tako to ide iz dana u dan...

Barba Šime. (U »Mornaru« jan. 1933)

NOVA ŽRTEV FAŠISTIČNEGA TERORJA?

Ricmanje, januarja 1933. Mnogo smo že poročali v našem listu iz Ricmanja. Danes pa poročamo o žrtvi, o kateri ni že pet mesecov sledi.

V avgustu pr. leta je bil aretiran Montan Martin, rodom iz Boljunca, radi znanega kmetskoga pohoda na Koper. Ko je bil začasno izpuščen, so ga nato kmalu spet prejeli in odvedli v zapore. V strabovitem mučenju je izdal, pravijo, tudi podrobnosti o nameravanem pobodu na Trst,

pri katerem naj bi se kmetom pridružili tudi mestni brezposelnici in še marsikaj o nameravanih akcijah v okolici Kopra in Pazine. Vse to je imelo za posledico veliko število aretacij, o katerih smo vsaj deloma že poročali. Vsekakor je mislil, da se bo z izpovedjo vsega rešil mut. Danes pa, ko so ostali večinoma že na svobodi, ne ve o njem nične, ali je še živ ali ne. Vsekakor je možno, da je podlegel strahovitim mukam. (Mos.)

AMNESTIJA IN ARETIRANCI IZ ILIRSKE BISTRICE

Ilirska Bistrica, januarja 1933.

V avgustu izvršene arretacije med domaćini v II. Bistrici in okolici so se nadaljevale vse do meseca novembra. Vedno so katerega na novo aretirali, druge pa izpustili. Bilo je jasno, da so domaćini in pritepeni stalno na volunškom delu.

Aretiranci so bili vsi pomilovščeni. Vrnili so se domov šteti in uničeni. Kajti pri-

zanesli jim niso ničesar. Stiskali so jim prste z vratni, pretepali z bikovkami, pulili lase, nekatere pustili celih 6 dni brez hrane in brez vode, tako, da so jih morali oddati pod zdravniško oskrbo. Interesantno je, da je bilo polovico aretiranih pridržanih v tržaških zaporih, druga polovica pa v reških. (Mos.)

MUSSOLINI PAČ ZNA BIĆ ZAVIHTETI...

Reška dolina, januarja 1933. Ozka dolina, ki se vleče ob vodi Reki vse od Vrbovega (II. Bistrica pa do Škocianske Jame) je obdana na eni in drugi strani od nižjih in višjih gričev. Reka ima sicer vsepolno pritokov, toča tako malih, da v pozni spomladi že vsi usahnejo, razven Bistrice. Zato pa je vzdolž ob vodi Reki vse polno malih in večjih mlinov z žagami ali brez.

Pred vojno, med m tudi po vojni, so imeli vsi mlini in žage neverjetno mnogo dela. Zadnja leta, posebno po pretečeno, je obratovanje žag popolnoma prenehalo, mlini pa še počasi životarijo. Le žage v II. Bistrici še malo obratujejo. Ne glede na visoke davke in razne pristojbine, katere morejo lastniki mlinov redno vsako leto plačevati, so v pretečenem decembru dobili plačilne naloge, glaseče se na več tisoč za pristojbino na vodo od leta 1925 dalje. Tako je eden izmed mlinarjev in posestnikov

ob Reki prejel nalog za 4.900 Lir, kar ni malo za današnje razmere.

Pri tem je zanimivo posebno to, da so mlini ob vodi Reki, ki spadajo pod tržaško pokrajino neprimereno nižje obdavljeni kot oni, ki spadajo pod reško pokrajino.

In kje naj vzaemejo danes vse te predpisane tisočake, ko še za druge dajatve dnevno primanjkuje. Pri tem opazimo spet staro pesem fašističega režima. Vede in hote delajo tako, da naše ljudi obremenjujejo za več let nazaj z visokimi zneski. Dobro se zavedajo, da ako bi ta dajatev, ki je sicer velika, bila razdeljena na letne obroke, ne bi zadala tako velikega udarca slovenskemu gospodarstvu. Saj je brez dvoma na novo upeljana le v naših krajih! Mussolini pač zna bić vselej tako zaviljeti, da ga občuti najbolji naše gospodarstvo! (Mos.)

NOVE PREIZKAVE

Mačkovlje, januarja 1933. Pred časom so se nekega lepega dne zglasili karabineri pri Posarjan Ivanu, iz Mačkovlja št. 37. Izvršili so strogo in načinčno preizkavo po vsei biši, zahtevali, da pove kje se nahaja brat Marjan, ter, da jim izroči njegova pisma. Konečno bi rabili tudi njegov na-

slov, češ, da mu bodo že oni pisali in ga poiskali, kjer se nahaja.

Ko že ne vedo več, s čim bi nadlegovali naše ljudi, jih danes zbrada tudi dopisovanje domaćinov z odsotnimi sorodniki. Njim pač vse prav pride! (Mos.)

NOVA ZADOLŽITEV OBČIN V JULIJSKI KRAJINI

Poštovna januarja 1933. Nekdanja »Notranjska metropola«, ki je zaradi znane podzemeljske jame bila znana daleč po svetu je poleg drugih večjih krajev Notranjske lepo napredovala ne le v gospodarskem oziru, ampak tudi v narodnem. To vse ni bilo težko, saj so gospodarsko dobro situirani Postojčani marsikaj storili za napredek in povzdig vsega, kar je bilo našega.

Danes pa je to drugačé! Zavedne družine, kot je bila n. dr. Severjeva (znana goštinica iz »Tihе dolinе«) so zapisane pri črnošrajčnikih na nevarnem mestu in vsled težje jih je odvzetna pravica za eno ali drugo obrt. Druge, kot je n. pr. Plikova, Krajgerjeva itd. so prišle do popolnega gospodarskega poloma. Kdo se hoče še vzdružiti na površju, liže pete črnošrajčnikom. In med take je zlasti prištevati brata Kogela (gostilničarja in trgovca) ter Smrdela Edwarda, ki je brat od svojčas vsled dogodka v Prestranku obsojenega Silvestra Smrdela. Ti trije so živ strah vseh domaćinov in okoličanov, kajti vršijo žalostno službo vodninstva na škodo zavednih Slovencev. Se pač ne zavedajo kako žalostno in nizkotno službo vršijo, ter da bo prišel dan, ko bodo tudi oni z mnogimi drugimi prišli v nemihlost pri fašizmu. (Mos.)

DELOVANJE IZDAJALCA SMOTLAKA.

Osapeška dolina, januarja 1933. Ze večkrat smo poročali o Smotlaku Jozefu iz Mačkovlja št. 71 in o njegovih izdajalcih delih tudi. Ob prilikih raznih arretacij je namreč vodil agente od hiše do hiše in tem marsikoma preprečil beg. S temi in drugimi zašlugami si je pridobil službo lovškega čuvaja v Osapeški dolini. Od tedaj pa je postal pogumnejši in še bolj preganja lačne in uboge kmetiče iz naše doline. Naredil je že neštečo ovadib in radi njega se jih je moralno že več zagovarjati pred sodiščem vsled lova divjadičine. Tako sta bila obsojena na par mesecov zapora in 1000 lir globe Bizjak Leopold in Lokatel Aleksander iz Ospa, na 6 mesecov zapora in 500 lir globe pa Tul Josip in Tul Albin iz Mačkovlja št. 7, a Bondi Angel iz Prebenega na 6 mesecov zapora.

Vse to vrši imenovani Smotlak iz sovraštva do svojih sovaščanov, ter skuša na ta način v nesrečo spraviti še vse one, katerim ni mogel do živega s političnimi ovadbami. Toda, kot on, tako tudi vši ostali podrepniki fašizma na nidejo zasluzene mu plačili! (Mos.)

U ISTRÌ SE SVE VIŠE RAZVIJA RAZBOJSTVO I KRADJA IMA SVE VIŠE.

Pula, januarja 1933. — Nije ni čudo. To več i fašistički listovi otvoreno konstatuju. A što da skrivaju, kad to vse vide in znaju. Tako je neki dan u povodu jedne daljnje provale v Pazinu, »Il Piccolo« započeo svoju vijest: »Lopovi su pojačali svoju aktivnost več i u našem gradu i obavili pravalu u centru grada...«

Trst, januarja 1933. god. V decembru so bili objavljeni podatki o novih zadolžitev nekaterih slovenskih občin v goriški in tržaški pokrajini. Tako je občinska uprava v Češoči najela 25.400 lir pri goriškem občinskem kreditnem zavodu. Isti zavod je posolid tolminski občini 160.500 lir, cerkiški občini 86.000 lir, kobaridski občini 87.300 lir, občini v Sveti Luciji 40.700 lir in grahovski občini 40.000 lir. Občina Devin-Nabrežina je najela 150.000 lir novega posojila in prav tako se je povečal tudi dolg občin v Ronkih in pa Doberdobu. V Tržiču so uvedli nove deklade na dohodarino, prav tako v Bovcu in Gorici. Klub finančnih težav, o katerih pričajo novi dolgori in novi davki, pa vstorijo fašistični občinski svet in podešati znatne podpore raznim fašističnim ustanovam in organizacijam. Italijanska šolska družba »Italia Redenta«, ki je brine, da Julijška Krajina dobije što više azila za odnarođivanje slavenske djece. Taj conte di Valminuta bio je praečen generalnom direktorkom signorinom Costantini. Oni su konferirali s gospodrom Fanny Foschi, suprugom puljskog prefekta, koja se mnogo interesuje akcijom odnarođivanja slavenske djece, te je čak na celu puljskog komiteta »Italia Redenta«. Svakako, akcija dolična supruga jednog pokrajinskog prefekta, najviše vlasti u Istri. Na tej konferencijski ispitana je opća situacija na polju asimilacije najmlajših, pa je conte Valminuta, pregleđavši sve pozicije »Italia Redenta« došao do mudrog zaključka, da je neophodno potrebno, da se čim prije ustanove bar još četiri azila, i to u selima, koja su najpotrebnija talijanskog duha. I poslije toga, bolje reči tek poslije bogatog ručka kod prefekta, conte Fulco Tosti Mario Giuseppe Antonio Italo Romano di Valminuta oputovao je zadoljan u Rim, da referisce o stanju talijanstva u Istri.

FAŠISTIČNA SREDNJA ŠOLA V JULIJSKI KRAJINI

FAŠISTIČNA DISCIPLINA NA TOLMINSKI GIMNAZIJI. — »POLITIČNA URA« NA ITALIJANSKIH SREDNJIH ŠOLAH.

Trst, januarja 1933. Odkar je zapustil ravnateljsko mesto v Škodnikovem zavodu v Tolminu šolski nadzornik Spazzapan, so se razmere za dijake zelo poslabšale. Znano je že, da so spričo novih predpisov pričakovali svoje sinove in hčere le v vsakem nečega očesa predstojnikov. Dijaki imajo le po 20 minut prostosti na dan. Več ko dvajsetkrat dnevno pa jih postavlja v četverostope in jih vyzgajajo v vojaški disciplini. Takšno disciplino so uvedli sedaj zaradi tega, ker je pričela zavod podpirati država in se je preuredil v napol »nacionalno« ustanovo. Vsak gojenec bo moral nositi posebno uniformo, ki si jo bo v ostalem sam kupil, in se bo moral strogo ravnati po predpisih.

V zadnjem času so uvedli na italijskih srednjih šolah, zlasti pa po gimnazijah tečensko »politično uro«. V vsakem razredu se vršijo enkrat na teden posebna predavanja, v katerih iznajšajo profesorji razne »slavne čine« italijanske vojske in naroda v polpretekli dobi, ali pa komentirajo aktuelne dogodke. Tako se nanašajo predavanja na bitke na Piavi, na kobaridski polom (seveda po fašistični verziji), na boje v kolonijah, izsuševanje pontinskega močvirja, razne velike gradnje itd. V poslednjih dneh so posebno mnogo govorili o »neodrešenih Dalmacijih in o komediji s trogirskimi levji. Na tolminske gimnazije posvečajo fašistični profesorji tem uram še prav posebno pozornost, ker se dobro zavedajo, da imajo pred seboj skoraj samo

GRČKI DODEKANEZ

ROD. — »OPET PRONADJENI PORDIĆNI DRAGULJE.«

Propagada za talijansku kolonizaciju grčkog Dodekaneza.

Talijanski inženjer dr. Angelo Boriani održao je — kako javlja trščanski »Il Piccolo della Sera« — 8 decembra prošle godine pred brojnim fašističkim služateljstvom predavanje o »talijanskom Rodu«, u kojem je medju ostalim rekao ovo:

Najveći i najznačajniji otok Dodekaneza — Rod — uzeo je godine 1308 viteški red johanita na predlog talijanskog admirala Vignolo dei Vignoli u posjed. Red, koji je na otoku ostavio »besmrte tragove svoga djeleovanja«, morao je godine 1523 prepustiti otok turskom sultanu Suleimanu i preseliti se na Maltu. Ali još danas potječaju spomenici talijanske vojničke arhitekture, mnogobrojni tornjevi i portalni načini vremena. Tome nasuprotni duži perioda turskog gospodstva, koja je na to sljedila nije potomstvu ostavila nikakova značajnija djela. Tek nakon talijanske okupacije, koja je uslijedila 16 maja 1912., započela je na Rodu epoha »punog ponovnog procvata«. Luigi Federzoni, sadašnji predsjednik rimskog senata, veli predača, punim je pravom izrekao riječi: »Rod je porodični dragulj, koji smo nakon dugog vremena opet našli.«

Boriani nastavlja zatim: Talijanske okupacijske čete izgradile su sjajnu cestovnu mrežu. Oko glasovitih židova Roda nastao je na žalu morskom i na okolišnim brežuljcima »novi grad, talijanski grad« Tu se vidi »foro Italico«, »forum likitorovog snopa« (»foro del Littorio«), nova vladina palača, poštanska zgrada, »kuća Balilla« i talijanske škole, kojima će se u buduću priključiti univerzitet.

Predavač je na to izjavio: »Otok postaje sve više mondeno središte prometa stranaca. Oni, koji su u prvom redu na to ponosni, to su »osloboditelji« Italije, »vazda zahvalni (!) sami stanovnici zemlje«. Ali ako pomislimo, da otok Rod danas broji samo oko 40.000 stanovnika, dok je u druga vremena na njem stanovalo pučanstvo od 200.000 ljudi, to se samo po sebi nabacuje pitanje, ne bi li Rod mogao postati »cijil našeg iselijivanja?«

U izvještaju »Il Piccolo della Sera« konačno se ističe, da je predavač na to iscrivo prikazao mogućnosti talijanske kolonizacije na Rodu, našto su mu služatelji burno odobravali.

Na ova razlaganja treba primjetiti, da je Italija na otoku Rodu bez sumnje izvršila znatne javne radove, kao što i podržava brojne kulturne ustanove. Ali sve te uređbe nemaju svrhu da promiču domaću kulturu grčke manjine, već da je istinska talijanska kultura. Na Rodu uvedeno školstvo, tamo obrazovane fašističke organizacije itd. u prvom redu idu zatim, da postepeno uništite grčku narodnost. Radi toga se može uzeti kao vrlo dvojbeno, da bi manjine mogle biti Italije »zahvalne« za to, kao i za rasputanje njihove nekadašnje više sto godina stare i dalekosežne kulturne, historijske, sudske, administrativne i poreske samouprave.

KRVAVI SUKOBI U ITALIJI

Tri demonstranta ubijena, ranjena tri karabinera i mnogo demonstranata.

Rim, 8. januara. — Prošlog tijedna došlo je u općini Monte San Giacomo u provinciji Salerno do velikih sukoba između stanovništva i karabinjera. Izgredi su izazvani fašističkim terorom i velikom bježdom i oskudicom. Oko 300 demonstranata napalo je na općinski zgradu, a potom se pošli u susjednu općinu Sasso. Tu je došlo do sukoba sa karabinjerima i s obje strane upotrebljeno je oružje, jer su demonstranti bacali kamenje i pucali na karabinjere ranivši trojicu zbog čega su i karabinjeri upotrebili oružje. Razvila se prava bitka, u kojoj su ubijena tri demonstranta a mnogo ih je ranjeno. Mir je teškom mukom uspostavljen i izvršena su mnogobrojna hapšenja. Sa službenih strane šutilo se o tim krvavim dogadjajima sve do sada, ali su vlasti zbog glasova koji su se o tim sukobima širili morale izdati službeni komunikat, kojim se opisuje sukob i potvrđuje broj ubijenih i ranjenih.

TURATI LIŠEN ČINA.

Rim, 9. januara. U službenom listu fašističke milicije objelodanjen je dekret po kojem se Turati, bivši generalni sekretar fašističke stranke, na neodredjeno vrijeme lišava čina divizijskog generala fašističke milicije.

RENEGAT I PLJAČKAŠ.

Vodice, januara 1933. Otkako nas je napustila naša bivša poštanska činovnica, gospodica Ribarić Ankica, preuzeo je poštu sin dobro nam poznatog izroda Croata, i na našoj se pošti dešavaju stvari koje nas uveliko uznemiruju. Kod nas ima nas više osoba koje imamo vojničku mirovinu, ali mi nikako ne dobijemo točne svete, pa niti znademo više koja nam svota mjesечно stigne, jer nam nikada taj naš poštari ne isplati ono što nam je određeno, nego svakome oduzme po nekoliko, dapače nekojima i cijelu svotu. Mi smo se već više puta na ovo njegovo postupanje pričušili, ali glas nam je bio, glas vapljivog. Nama se ne vjeruje, jer smo Slaveni, a vjeruje se više jednom izrodu kao što je naš Croato.

VI JOŠ NISTE POSLALI PREPLATU?

JAVNO MNENJE V ITALIJI

Spošto je znano, da je vse talijansko časopisje pod kontrolu fašistovske vlade, toda manj znano je to, da daje centralni Presbiro natancu navodila vsem časopisom, kaj smelo in kako morajo pisati. Pričučujemo par okrožnic, da bodo naši čitatelji vedeli, kako se ustvarja javno mnenje potom časopisov:

»Podeželski časopisi, ki imajo nalogo poročati o novi knjigi Camilla Mauclair: Majesté de Rome, naj posebno poudarjajo, da je bilo v Rimu svobodno in prijetno življenje, ki ga omenja pisatelj na strani 180—181 omenjene knjige.«

»Casopisje se je bavilo v zadnjih dneh z afriškimi zadevami, za nadalje najpustijo vso zadevo pri miru.«

»Zelo neumestna so poročila nekaterih časopisov, ki so priobčili izjave socialistične Severinga, ne da bi tem izjavam sledil negativen komentar. Naj si zapomnijo enkrat za zmerom, da ne smejo delati reklame za nasprotnike fašizma.«

»O procesu proti antifašističnim dijakom pred Posebnim sodiščem ne sme časopisje prinašati poročila o poteku raspave temveč le vsebino sodbe. Dijake naj imenujejo antifašiste in nicesar drugače.«

(Gre se za proces protiv skupini dijakov in mladih socialističnih intelektualcev v Turinu, ki so bili obtoženi, da so člani pokreta »Giustizia e Libertà«.)

»Casopisi se ne smejo baviti z razpravo o skrbišanju delovnega časa, ker bodo v tem primeru zaplenjeni.«

(Vnele se je nameč v Italiji časopisna polemika po izjavi senatorja Agnelli, predsednika Fiat-a in predlogu italijanske delegacije za 40-urni delavnik.)

»Ne smejo poročati o revolucionarnih pokretih v Južni Ameriki.«

»Casopisje lahko nadaljuje poročila o žitni bitki, o pokrajinskih odborih za povzdigno poljedelstvo, toda le na kratko, kvečemu en stolpec, a ne smejo nikdar omenjati ceno kruha in žita.«

Kot povsod, tudi v Italiji vlada nova sveta inkvizicija, ljudje morajo samo ubogati, molčati in nič misliti in Italija zgleda v tem oziru kot kak bivši avstrijski regiment rekrutov.

»La Libertà«, glasilo antifašistične koncentracije prinaša nadalje še sledeče navodila: faš. Presbiro z dne 27. julija:

»Uredniki listov morajo dobro paziti,

da ne pride v list kako poročilo ali članek, ki ni v skladu s fašističnim smernicami in ki bi škodoval Italiji ali fašizmu.«

»V zadnjih dneh je poročal napoljski »Mattino«, da je rja napravila miljardo škode na pridelku pšenice. Dalje je pričučila »Tribuna« članek: »So li klimatična zdravljenja koristna?« Ce bi glavni urednik pregledal omenjena poročila bi gotovo zapazil, da škodujejo italijanskim interesom in da se jih ne sme objaviti.«

»Poslovimo izrečno sve liste, da ne smejo prinašati nikake reklame ali poročila za tuja letovišča.«

Drugo navodilo z dne 27. julija pravi, da morajo listi posebno pondarjati izjavo Gorgulova, da simpatizira s socializmom in s tem ovreči, da je Gorgulov fašistični nazavor.

Navodilo z dne 29. julija:

»Ponovno opozarjam liste, da ne smejo prinašati silki suhih ženskih kot je bilo že zapovedano, ker to znači oslabljenje italijanske rase in padanje rojstev, ki v zadnjem času zelo napreduje. Sovražniki fašizma to opažajo in se veselijo. Ne smemo ničesar poročati, kar bi bilo našim sovražnikom v veselje.«

Glede nemških voljev so dali sledeča navodila:

»Poudarjat je treba, da je weimarska koalicija razpadla, da je hitlerizem zmagal.«

Dalje se bavi navodilo še o domaćih zadevah:

»Listi ne smejo prinašati poročila o automobilski nesreči ministra di Crollanza v Montefiasconu.«

Navodilo z dne 6. avgusta glede pomorskih vaj:

»Poročila o pomorskih vajah je treba prinašati na prvi strani in v velikem obsegu, poročajo naj vse podrobnosti, prinašajo na fotografije posameznih ladij in skupin. Povdarijajo naj, da je italijanska mornarica tehnično najbolj moderna in da se je po Mussolinijevi raslagi i popolnoma renovirala in modernizirala v teku zadnjih desetih letih fašističnega režima.«

Kot vidimo, je italijanski tisk zelo svoboden, kako je izjavil Mussolini, seveda je ta svoboda samo za one, ki prepevajo slavospev dučeju in njegovemu režimu. (Mos)

ITALJANI U JUGOSLAVIJI — JUGOSLAVENI U ITALIJI

U članku »Jugoslavija u stranim publikacijama«, koji je izšao u decembarskom broju »Glasnika jugosl. profesorskog društva« čitamo:

Iako mi ne tražimo ničije, dosta ih je koji traže ono što je naše. Ovo se odnosi u prvom redu na one naše susjede koji traže reviziju ugovora o miru na našu državnu i nacionalnu štetu. U korist svoje teze iznose oni, između ostalih argumenata, netačne statističke podatke o sastavu stanovništva:

U tom pogledu naročito je žučna kampanja talijanske, mađarske i bugarske štampe. Protiv nje ustanju oni strani javni i naučni radnici kojima je poznato tačno stanje stvari.

Povod za pisanje ovog članka dao mi je napis francuskog publiciste Andre Pjera »Na obalama slovenskog Jadran«, koji je izšao u pariskom listu »L'Èvre« 10. a u izvodu donesen po beogradskom »Vremenu« 11. oktobra ove godine. U tom napisu Andre Pjer diže svoj glas protiv držanja talijanske štampe u pitanju naše Dalmacije, naročito protiv fašističkog lista »Giornale d'Italia« i njegovog dopisa. »Pismo iz okupirane Dalmacije.«

Napadajući talijansku tezu on piše: »Ako je vjerovati najsigurnijim statističkim podacima, Dalmacija sa svojim ostrivima i crnogorskim obalom broji 750.000 stanovnika, od koga broja ima svega 2 posto Italijana, računajući tu 1. Zadar, koji je 1920. godine ustupljen Italiji... Zatim dalje: »Ta kampanja samo pogoršava talijansko-jugoslovenske odnose i odlaže sporazum između Rima i Beograda.«

Da su navedena fakta tačna, moraju priznati u sebi svi Italijani kojima je

dobro poznato koliko ih je i gdje ih ima u našoj državi, jer oni vode račun o svakom čovjeku van granica Italije. Ali tako isto i mi znamo koliko je Jugoslavena u njihovoj zemlji i u kojim njenim krajevima.

Prilikom našeg drugog popisa, izvršenog 31. marta prošle godine, bilo je u Jugoslaviji od 13,934.490 stanovnika 8860 Italijana ili nepunih 0,636% od ukupnog broja našeg stanovništva. Drugim rečima, od svakih 1575 stanovnika zemlje, samo je po jedan Italijan. Što se tiče Dalmacije, za kojom žude Italijani, u njoj ih nema ni pune 2000, jer je savjesnim popisom nađeno u cijeloj Primorskoj i Zetskoj banovini (u čiji sastav ulazi Dalmacija) samo 2030 Italijana. Od toga broja treba odbiti njih 75 koji žive dublje u unutrašnjosti ovih banovina, t. j. van granica Dalmacije.

Meditum naš odnos prema Italijanima u današnjoj njihovoj državi mnogo je povoljniji. Od 41.220.434 stanovnika 8860 Italijana ili nepunih 0,636% od ukupnog broja našeg stanovništva. Drugim rečima, od svakih 1575 stanovnika zemlje, samo je po jedan Italijan. Što se tiče Dalmacije, za kojom žude Italijani, u njoj ih nema ni pune 2000, jer je savjesnim popisom nađeno u cijeloj Primorskoj i Zetskoj banovini (u čiji sastav ulazi Dalmacija) samo 2030 Italijana. Od toga je na Jugoslavenu, tj. 16% od svega njenog stanovništva. To pak znači da je od svakih 63 stanovnika Italije po jedan Jugosloven. Procentualno uzeto, Jugoslovena je 25 puta više u Italiji nego Italijana u Jugoslaviji.

Naš je živalj v Italiji skoncentrisan u Julijskoj Krajini (koja je etnički jugoslovenska) i u Zadru s okolinom, u kojim je pomenutoga datuma bilo ukupno 978.095 stanovnika. Od toga je na Jugoslavenu, tj. 16% od svega njenog stanovništva. To pak znači da je od svakih 63 stanovnika Italije po jedan Jugosloven. Prostire rečeno tu su od svaka tri stanovnika dva Jugoslovena i jedan Italijan.

ga ovdje prevadam. Prevadam samo najmarkantnije, pravo zdravo žaljivi, završetak. Neću da otimjem prostora listu sa svim onim — kako veli malo Giotto — što smo mi mogli naučiti od njihove plemenite drevne i slavne prošlosti. Ali što će da nauči barbarin bez duše i osjećaja! — — — Evo sad Malo Giotto piše: »Ludaci u svojim gesti razaranja, jer se povjest ne briše. Trebalо bi da se poruše svi gradovi i svi gradici koji se zrcalе u moru dalmatinskom, da se brišu stigmate Rima i Venecije, ali kad bi se i to sve porušilo ostala bi još klime, ostala bi još vegetacija da nam dokaze da je Dalmacija — Italija, a ne Balkanija!« Napisali Giotto i ostade živ! Cijem da se Japanci spremaju u Dalmaciju, jer u Dalmaciji raste krizantem (buhač), a Japan je zemlja krizantema, ergo Dalmacija je — japska. Mikado kani navještiti rat Duceu za rivendikaciju Dalmacije.

R. K. J.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

USPJEH IZLOŽBE ANTUNA MOTIKE.

U posljednjem broju našeg lista mi smo donijeli opširan felton o izložbi slike našeg zemljaka Antuna Motike. I ostala je štampa s priznanjem i pohvalom pisala o toj prvoj i vrlo uspješnoj izložbi istarskog umjetnika, pa su tako izšli toplo pisani prikazi u »Jutarnjem listu«, »Morgenblattu«, »Novostima« itd. U »Novostima« piše stalni kritičar dr. J. Draganić i kaže, da se u račovima A. Motike može nazrijet solidno znanje i vrlo rafinovan ukus, a na koncu kaže:

»Svojom prvom izložbom g. Motika se plasira u savremenim slikarski pokretima, pa bi bilo poželjno, da se netko pobrine kako bi ovaj mladi talent mogao da živi u većem kulturnom središtu. Njegova je nadarenost zaslužila taj obzir.«

Zagrebačka revija »15 dana na našu kulturu« donosi o Motiki članak, u kojem kaže:

»U salonu Ulrich izložio je (od 2.—9. o. m.) kolekciju svojih slika mladi slikar, Istranin, prof. Antun Motika. To je njegova prva javna izložba. Kako je ovaj mladi, talentirani slikar unio u naše slikarstvo nešto specifično svoje i novo (ako pod vidljivim uticajem Pariza) bilježimo ovu izložbu ne samo po dužnosti, nego i sa željom da mu prvi korak koj

SAVEZ I DRUŠTVA

Društvo »Istra« u Novom Sadu uputilo je za Novu godinu Saveznom predsjedniku ovo pismo:

Poštovani gospodin Dr. Ivan Marija Čok, predsjednik Saveza jugoslovenskih emigrantskih udruženja u Jugoslaviji, Beograd.

Društvo »Istra« u Novom Sadu moli Vas, da u ime nežinic uprave kao i svih nežinjih članova, primite najsređačnije i bratske čestitke k nastupajući »Novoj Godini!«

Pored dobrog zdravlja, sreće i zadovoljstva Vašeg i Vaše ugledne obitelji, želimo, da u Novoj Godini, svojim požrtvovnim radom na čelu naše emigracije imate uspjeha u svakom koraku i borbi za prava naše potlačene braće i naše Emigracije. Želimo, da Vaš dosadašnji rad, Vašim požrtvovanjem, koje zadržavaju, potpuno uspije i da u sreći i zadovoljstvu doživite dan, koji mi svi očekujemo i kojemu se sa puno vjere nadamo.

Zelimo Vam svako dobro i pozdravljanje istarskim narodnim pozdravom! Prosvjetno i potporno društvo »Istra«, Novi Sad. Pretdsjednik: Dr. Pruden s. r. Tajnik L. Juričić s. r.

Savezni pretdsjednik odgovorio je društvu »Istra«:

Bratsko društvo »Istra« Novi Sad.

Na lijepim čestitkama o novoj godini najiskrenija Vam hvala! Dao Bog, da nas Nova Godina koja će biti — ako znakovne varaju — puna teških borbi i iskušenja, nadje složne i požrtvovne, da u bratskoj ljubavi i elanom boraca, koji se bore za našestvju i naipravčeniju stvar, pritekne mo u pomoć našoj braći u ropstvu u njezinom borbi za pravdu i slobodu.

Novosadskoj »Istri« izjavljujem tom prilikom, kao pretdsjednik Saveza Udrženja Jugoslovenskih Emigranata iz Julijske Krajine zahvalu i puno priznanje za njezin plodonosan i uzoran rad u prošloj godini, s uvjerenjem da će ga u nastupajućoj godini 1933 prožiti i, ako moguće, još povećati i proširiti na čast svoju i svih nas, a na koris: naše emigrantske stvari!

Zelimo Vam svako dobro u novoj godini i ostajem s istarskim narodnim pozdravom odani: Dr. Ivan Marija Čok v. r.

PRETDJEDNIK NAŠEGA SAVEZA DR. IVAN MARIJA ČOK SRETNO OPERISAN

G. Dr. Ivan Marija Čok, pretdsjednik našega Saveza naglo je obolio i morao se podvrati operaciji. Bio je operisan 5. o. m. u Beogradu. Operacija koju je izvršio dr. Kosanović, profesor beogradskog medicinskog fakulteta i poznati kirurg, uspjela je vrlo dobro i dr. Čok je na putu ozdravljenja. Razumljivo je da će morati izvjesno vrijeme da se oporavlja i načinjeći tijedna ostat će u postelji. Kroz to vrijeme ne će moći da obavila ni velik posao pretdsjednika Saveza. Zelimo g. dru. Čoku da što prije sasvim ozdravi!

NAŠE »SILVESTARSKO VEĆE« U BEOGRADU.

Na dan 31 decembra održalo je Udrženje »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu svoju zabavu »Silvestarsko veče«. Zabava je bila posjećena kao ni jedna do sada. Po red velikog broja naših ljudi, bilo je mnogo beogradjana iz svih slojeva. Uspjeh je bio vrlo dobar. Naš zemljak g. Bratulj optjevao je nekoiko ljepežnih pjesama i dobio silan aplaus. Pozorišni komad izazvao je buru smijeha, a izvadjači su nagradjeni pljeskanjem! Iako je to veće bila na mnogim mjestima zabava (»Doček Nove Godine«) prostorije Grand Hotel Petrograda bile su premalene da prime sve naše prijatelje i simpatizere društva Istra-Trst-Gorica.

NAŠA IGRANKA U BEOGRADU

Udrženje »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu vrijeduje u subotu 4 februara ove godine u 9 sati uveče u prostorijama Grand Hotel Petrograda zabavu sa plesom igrankom.

GLAVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA »ISTRA-TRST-GORICA« U BEOGRADU.

Glavna godišnja skupština Udrženja »Istra-Trst-Gorica« u Beogradu održat će se u nedjelju 29. januara u 3 sata po po dane u prostorijama »Radničkog Skloništa« Miloša Pocerca ul. br. 2. Pozivaju se članovi da u određeno vrijeme dodu na skupštinu. Isto tako pozivaju se članovi da uplate dugujuću članarinu za 1932 godinu. Odbor

EMIGRANTSKO DRUŠTVO »KRN« V CERNOMILJU DELUJE

Obeni zbor 15. januara.

V sredo 4. januara je imela primorska družina »Krn« svoj družbeni večer. U svoj sredi smo imeli gospoda sreskoga načelnika Trstenjaka gospoda mestnega župana Müllerja i starosta »Sokola« gospoda Vrankovića. Predsjednik društva je pozdravio i zvao ih zaprositi, da mlademu društvu pomagaju ovi delu za narod tu in onakome je povzdigno naše domovine Jugoslavije. Gospod sreski načelnik nam je z odkritosrčno besedo podal moralno podporu u društvenem delovanju. Enako stanam obilježila pomoć gospod mestnog župana i starosta »Sokola«. Razvili se je večer pri katerem je društvo zapelo nekaj moških zborov. Zelimo, da se kimalu zopet zberemo.

Društvo ima 15 t. m. ob 31 popoldne u prostorijama hotela Lackner svoj ustanovni obeni zbor, in so vabljeni vsi Primorci in ostali prijatelji, da se zabora udeležijo Emigrant.

ČEKAMO VAŠU PRETPLATU ZA 1933!

ŠTAMPA O NAŠEM LISTU

Zagrebački »Jutarnji List« donosi u svom broju od 8. o. m. opširan članak pod naslovom »Istarska štampa u Jugoslaviji«, u kojem kaže:

U više prilika ovih nekoliko godina, utvrđena je činjenica da su Hrvati i Slovenci u Istri imali u središtu svojeg narodnog života (osobito u Trstu i Gorici) relativno jako razvijenu štampu već i prije rata. Poslije rata, u novim prilikama, kad je Istra i s njom ostali dijelovi našeg etnografskog teritorija, došla u novi položaj i kad je sa sve težim prilikama nastupila da tako kažemo prisilna emancipacija i u duhovnom i kulturnom pogledu naš je narod u današnjoj Julijskoj Krajini i na području Štampe, kao i na svim ostalim manifestacijama narodnog života, prtegao da odcijepljen, za sebe stvara i radi na izgradnji i promicanju svoje duhovne kulture. Usprkos teškim prilikama, hrvatska i slovenska štampa pokazivala je stalni i zamjerni progres i postala snažan faktor u životu našega naroda u Istri. To je tako išlo po prilici sve do početka 1929. godine, kad je fašistička vlast uspjela da svojim općenitim postupkom, zatim svojim naredbama i zakonima potpunoma dokine štampanje bilo kakve revije ili novine.

Nije nam namjera da se sada detaljnije pozabavimo pitanjem naše štampe u Julijskoj Krajini, da spomenemo veliki broj naših novina koje su poslije rata do početka 1929. na teritoriju Istre, Trsta i Gorice izlazile, već smo samo letimčićem iznjeli općenite konstatacije, od kojih je najteža ta, da danas za Hrvate i Slovence pod Italijom ne izlazi nijedna bilo hrvatska bilo slovenska novina.

To je u pogledu našega naroda koji živi na teritoriju pod Italijom. Ali danas, uslijed poznatog postupka i prilika u Istri i ostalim našim krajevima tako je od par godina unatrag hrvatska i slovenska emigracija iz Istre. Ona je kao što je i narančno, brojčano najjača u Jugoslaviji. Zagreb je njezin, veliki, najvažniji a možda i najveći centar.

Ova istarska emigracija u Jugoslaviji imade danas svoje glasilo, svoj list tjednik »Istru«, koji izlazi u Zagrebu već petu godinu. Ovaj list nije danas samo važna karika u aktivnosti Istrana u Jugoslaviji,

NAPORI I REZULTATI JUGOSLOVENSKE MATICE U ZAGREBU

Kako je u našoj dragoj porobljenoj Istri? — Zlo i naopako. Muke i patnje ne prestaju niti se umanjuju. Potvrdjuju to mnogobrojni emigranti, koji su prisiljeni krutom i bezdušnom silom da napuste svoju rodninu grudu iz nacionalnih, političkih i ekonomskih razloga.

U godini 1932 došlo je novih emigranata samo k Jugoslovenskoj Matici u Zagrebu, da ovdje potraže liječka svojim ranama, moralne i materijalne potpore: iz Istre 221, iz Trsta 43, iz Gorice, Rijeka i Zadra 16, iz okolice Trsta i Goričke 60, iz drugih država 3 — u svemu 343 emigranata. Od tih su po zanimanju: djaci 8, djeca 36, električari 1, kolari 1, kovači 8, kuhanici 2, kućanice 52, krojači 13, mehaničari 7, mesari 3, milnari 1, pekar 8, postolari 5, priv. činovnici 10, radnic(e) 128, rudari 2, soboslikari 1, stolari 8, strojopravari 3, Šeferi 5, tesari 1, tokari 2, trgovci 1, trg. pomočnici 6, tapetari 1, vrtlari 3, zidari 8, razne druge struke 21 — usve 343.

Uz ove se je obratilo 1932 god. Jugoslovenskoj Matici u Zagrebu za prvi put 545 istarskih emigranata, koji su došli u Jugoslaviju u razna mesta prijašnjih godina, da potraže moralne i materijalne potpore.

Jugoslovenska Matica je svima izdala ususret koliko je samo mogla.

Podijelila je bilo u novcu bilo u živu 451 potporu, izdala im 1932 razne preporuke, uverenja, napravila nebrojne molbe, zaigala se za zaposlenje mnogobrojnim licnim intervencijama sa strane pojedinih članova Banovinskog odbora Jugoslovenske Matice kao i pismenim preporukama. Uz svu tešku kružu, koja kao mora pritište čitav svi-

jet, ipak je u mnogo slučajeva uspjela.

Ali sasvim tim nalazi se masa naših bijednih patnika dugo vremena bez rada i zarade, pa ih i ovim putem preporučamo svima, koji imaju još humanih osjećaja.

U teškom i nadasve plemenitom radu podupiru Jugoslovensku Maticu njezini dobrrotvori, oni koji ljube Istru i istarske žrtve. Od 16 prosinca do konca godine 1932 doprinijeli su »Svoj dar domu na oltar«:

Jugoslovenska Matica Čakovec 3000 Din, Jugoslovenska Matica Varaždin 2000 Din, Jugoslovenska Matica Kastav 1500 Din, gg. prof. Vjekoslav Spinčić i Meyner René po 200 din, Brnčić Dr. Fran u Geja Balint po 100 Din, Josip Širotić mjesto cvijeća na odar svoga blagopodnog oca 100 Din, A. K. 50 Din, Petrol Franjo 20 Din, sabrali našli povjerencici i raspoređavatelji kalendara 48 Din.

(U Božićnjem broju lista »Istra« pod naslovom Dobrotvori Jugoslovenske Matice potkrala se pogreška: Narodna osnovna škola u Pregradu nije sabrala i doznačila 22 Din nego 152 Din, a ispušteni su: Drž. tehnička škola i Drž. trgovacka akademija u Zagrebu, koja je svaka sabrala i doznačila po 100 Din).

Na početku Nove godine zahvaljujemo se svima, koji su moralno i materijalno poduprli rad i nastojanja Jugoslovenske Matice oko spasavanja naše jednokrvne braće, i molimo ih, da se i u buduće, u svakoj zgodbi, sjete onih, koji nam upravljaju poziv: »Pomozite nam, pomožite barem vi, braćo i prijatelji, jer bez vas izgibosmo...«

Odbor Jugoslovenske Matice Zagreb

GLAVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA „ISTRA“ U ZAGREBU

Dne 26 pr. m., drugi dan iza Božića, održan je članski sastanak društva »Istra«, na kome se je raspravljalo i o našoj glavnoj godišnjoj skupštini na prihvatanje. Tom je prigodom sa strane članstva istaknuta potreba, da se u novu upravu, koja će se birati na glavnoj skupštini, biraju najbolje sile naše emigracije u Zagrebu. U tu je svrhu iz redova članstva konstituisan narodičiti kandidacioni odbor, koji ima zadataću, da sastavi jednu reprezentativnu listu s

jednim vidjenijim emigrantom na čelu i da takvu listu predloži glavnoj skupštini na prihvatanje. Kandidacioni odbor već je poceo da radi, pa su njegova nastojanja oko sredjenja prilika u redovima emigracije u Zagrebu pobudila živi interes medju članstvom.

Medjutim je upravni odbor društva »Istra« sazvao za 19. februara glavnu godišnju skupštinu društva »Istra«. Dnevni red skupštine bit će objavljen u našem broju našega lista.

SASTANAK I ČAJANKA OMLAD. SEKCIJE DRUŠTVA »ISTRA«.

Odbor Omladinske sekcije društva »Istra« u Zagrebu poziva članstvo na redoviti članski sastanak, koji se održava u subotu dne 14. o. m. u 8 sati na večer u društvenim prostorijama.

DAROVI DRUŠTVU »ISTRA«.

Prigodom nove godine darovalo je našem društvu g. ing. Grgić iz Zagreba Din 300.—, da ono tu svetu razdijeli među siromašne istarske porodice.

G. Josip Obad sakupio je među članovima želi direkcije mjesto vjenčanja na grob.

Pirca 120 — Din.

G-dra Drinka Blagojević r. Novak darovala je nekoliko kaputa i ostale robe za naše siromašne članove.

Svim plemenitim darovateljima u ime svoje; obdarjenih najsređačnije zahvaljuje

— Odbor —

DO KONCNE

ZMAGE!

Izčrpana oslabela Srbija, vsa ožarjena od pogubnih plamenov ognja, krvavo izbičana, — se je končno oddahnila. Zalostno je zrla predse na potepato zemljo, kjer se nedavno vladala kruta monarhija, kjer se prelivala dragocena krijuća junaških sinov.

V daljavi so tonili odimevi zadnjih živagočih krogel in topov, pomešani z vzdih umirajočih.

Zamislila se je majka Srbija u svojoj zgodovino, — v svojoj žalostno zgodovino. Stoletje jo je objemala temna noć, stoletje se je ovijal bić okoli njenog telesa, curkoma je lila kri iz tisočerih krvavih ran in preplavljala Kosovo, ki je žarel v onih silnih, brezvezdnih nočeh posejano z morjem rudečih makov, poganjanih iz mučničke krv njenih sinov...

Zalostna je bila njen preteklost, ena samo, ogromna, grena solza, v kateri se zrcalilo vse njen trpljenje; en sam križ, za katerim je optekajale hodila omahovala pod njim, kajti težak je bil križ, pretežak za njen mlado telo! Omahovala je, toda padla ni! Kot v vstajenje Kristovo, je verovala v vstajenje svojega naroda. In ni se motila...

Padla so stoletja temna in krvava in v tih noči je zažarala na nebuh Srbija nova, svetla zvezda. Vstal je iz naroda Karadjordje, visoko je zavijel prapor, pod katerim mne je zbrala vsa Srbija, in na redil konec hlapčevstvu napram turški državi.

Zopet je minilo stoletje in tedaj, so vresničile najvišje nade srbskega naroda, ko je bila v Balkanski vojni pod kraljem Petrom osvobojena tudi južna Srbija. Izatirani narod se je zavedel lastnega suženjstva, naveličal se je hlapčevanja Nemcem in Madžaram — nastala je vojna — svetova vojna. Dvignila se je hrabra Srbija na težko pot Golgot, kjer je izplašila do dna zvrhano kupo trpljenja, trpeli in krvaveli so z njo vsi, ki so verovali v veliko jugoslovensko osvobojenje in častljivo vstajenje južnih Slovanov.

In uresničile so se zlate sanje stoletja, rešili so se tuge robovanja, zavladali svobodni na svobodni zemlji v svoji narodni državi.

Pa se je nasmehnila Srbija, zdaj ne več mlada starda, temveč devojka, nasmehnila se je solnc

